

بررسی وضعیت نیروی کار فارغ التحصیلان آموزش عالی

زهرة فلاح محسن خانی (مجری)
نرگس السادات موسی کاظمی

پژوهشکده‌ی آمار

گروه پژوهشی طرح‌های فنی و روش‌های آمار

بهار ۱۳۹۴

پیش‌گفتار

یکی از دغدغه‌های اجتماعی مطرح شده در سال‌های اخیر ناتوانی فارغ‌التحصیلان آموزش عالی در ورود به بازار کار و یافتن شغل مناسب است. کارشناسان مهمترین دلیل این مسئله را عدم تطابق کامل آموزش‌های دانشگاهی با نیازهای بازار کار عنوان می‌نمایند. آن‌ها اظهار دارند با وجود تصوراتی که در دهه‌های گذشته درباره تحصیلات دانشگاهی و گرایش جوانان به این سمت به منظور کسب فرصت‌های شغلی بهتر صورت گرفته، هم‌اکنون تعداد بیکاران تحصیل‌کرده کشور قابل ملاحظه است. از سوی دیگر یکی از آسیب‌های جدی اقتصاد هر کشور بالا بودن آمار غیرفعالان آن کشور است. متأسفانه در سال‌های اخیر شاهد افزایش سریع آمار غیرفعالان در کشورمان هستیم و این روند افزایشی حتی در بین افراد دارای مدرک تحصیلات تکمیلی نیز محسوس است. در سال‌های پیش، پژوهشگران، محققان و صاحب‌نظران بسیاری براساس منابع مختلف، آمار و اطلاعاتی در این زمینه ارائه نموده‌اند. اهمیت موضوع و وجود نیازهای اطلاعاتی جدید در سال‌های اخیر پژوهشکده‌ی آمار را ملزم به انجام بررسی جامع وضعیت نیروی کار فارغ‌التحصیلان براساس مهمترین منبع اطلاعات مربوط به وضع فعالیت افراد یعنی اطلاعات آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران نموده که این بررسی در قالب طرح پژوهشی «بررسی وضعیت نیروی کار فارغ‌التحصیلان آموزش عالی» به انجام رسیده است. هدف این پژوهش ارائه آمارهای مربوط به وضعیت نیروی کار فارغ‌التحصیلان آموزش عالی با درنظر گرفتن ویژگی‌های فارغ‌التحصیلان و مقایسه نماگرهای مربوط به فارغ‌التحصیلان آموزش عالی است. این طرح بر اساس داده‌های آمارگیری نیروی کار از سال ۱۳۸۴ (اولین سال اجرای آمارگیری نیروی کار) تا سال ۱۳۹۲ (آخرین دوره آمارگیری با داده‌های موجود تا زمان آغاز طرح پژوهشی) انجام شده است. این پژوهش در گروه پژوهشی طرح‌های فنی و روش‌های آماری پژوهشکده‌ی آمار با همکاری خانم زهره فلاح محسن‌خانی، به‌عنوان مجری طرح و خانم نرگس‌السادات موسی کاظمی به‌عنوان همکار اصلی طرح پژوهشی به انجام رسیده است که بدین‌وسیله از ایشان، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود. همچنین از سرکار خانم نجمه ناظریان که زحمت تایپ و صفحه‌آرایی این گزارش را به عهده داشته‌اند نیز تشکر می‌شود.

گروه پژوهشی طرح‌های فنی و روش‌های آماری
پژوهشکده‌ی آمار

فهرست مطالب

۱	تعاریف و مفاهیم و شاخص‌ها
۱-۱-۱	مقدمه
۱-۱-۲	تعاریف و مفاهیم
۱-۱-۳	شاخص‌های به کار رفته
۱۱	شاخص‌های عمده بازار کار فارغ‌التحصیلان
۱۱-۱-۱	مقدمه
۱۱-۱-۲	نرخ مشارکت، نرخ بیکاری و نسبت اشتغال فارغ‌التحصیلان
۱۱-۱-۳	نرخ مشارکت، نسبت اشتغال و نرخ بیکاری به تفکیک مناطق شهری و روستایی
۱۱-۱-۴	شاخص‌های عمده نیروی کار و مدرک تحصیلی فارغ‌التحصیلان
۱۱-۱-۵	فارغ‌التحصیلان فعال، شاغل و بیکار
۱۱-۱-۶	شاخص‌های عمده بازار کار فارغ‌التحصیلان به تفکیک جنس و گروه‌های سنی
۳۱	فارغ‌التحصیلان شاغل
۳۱-۱-۱	مقدمه
۳۱-۱-۲	توزیع فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب مدرک تحصیلی و جنس
۳۱-۱-۳	توزیع فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های سنی و جنس
۳۱-۱-۴	توزیع فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های سنی و جنس به تفکیک مناطق شهری و روستایی
۳۱-۱-۵	وضع شغلی و بخش‌های عمده فعالیت اقتصادی فارغ‌التحصیلان شاغل
۳۱-۱-۵-۱	توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضع شغلی و جنس
۳۱-۱-۵-۲	توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضع شغلی و بخش عمده فعالیت اقتصادی
۳۱-۱-۶	تعداد شغل، طول مدت اشتغال و وضعیت بیمه درمانی فارغ‌التحصیلان شاغل
۳۱-۱-۶-۱	توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب جنس و طول مدت اشتغال
۳۱-۱-۶-۲	توزیع فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب جنس و تعداد شغل
۳۱-۱-۶-۳	شاغلان فارغ‌التحصیل بر حسب جنس و وضعیت بیمه درمانی

- ۷-۳- مشاغل عمده فارغ‌التحصیلان..... ۴۶
- ۳-۷-۱- ده شغل عمده‌ی مردان فارغ‌التحصیل..... ۴۶
- ۳-۷-۲- ده شغل عمده‌ی زنان فارغ‌التحصیل..... ۴۸
- ۳-۸-۱- رشته تحصیلی و فعالیت اقتصادی فارغ‌التحصیلان شاغل..... ۴۹
- ۳-۸-۱- فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده‌ی رشته تحصیلی..... ۴۹
- ۳-۸-۲- فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده‌ی فعالیت..... ۵۲
- ۳-۸-۳- فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده رشته تحصیلی و گروه‌های عمده فعالیت اقتصادی..... ۵۵
- ۳-۹-۱- ساعت کار فارغ‌التحصیلان شاغل..... ۶۰
- ۳-۹-۱- ساعت کار معمول فارغ‌التحصیلان شاغل..... ۶۰
- ۳-۹-۲- متوسط ساعت کار واقعی فارغ‌التحصیلان شاغل..... ۶۲
- ۳-۹-۳- فارغ‌التحصیلان شاغل مایل و آماده برای افزایش ساعت کار..... ۶۳

فارغ‌التحصیلان بیکار

- ۶۷
- ۴-۱- مقدمه..... ۶۷
- ۴-۲- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب جنس و مدرک تحصیلی..... ۶۸
- ۴-۳- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب گروه‌های سنی و جنس..... ۶۹
- ۴-۴- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب جنس و وضعیت قبل از بیکاری..... ۷۰
- ۴-۵- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل..... ۷۱
- ۴-۵-۱- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب جنس و علت ترک شغل..... ۷۲
- ۴-۵-۲- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب جنس و وضع شغلی..... ۷۳
- ۴-۵-۳- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب جنس و اشتغال در بخش عمده فعالیت اقتصادی..... ۷۵
- ۴-۶- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب جنس و وضعیت بیمه بیکاری..... ۷۶
- ۴-۷- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب جنس و طول مدت بیکاری..... ۷۷
- ۴-۸- متوسط طول مدت بیکاری فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب جنس و مدرک تحصیلی..... ۷۸
- ۴-۹- بیکاران فارغ‌التحصیلان بر حسب اولویت..... ۷۹
- ۴-۱۰- رشته تحصیلی بیکاران فارغ‌التحصیل..... ۸۱
- ۴-۱۱- کم بهره‌گیری از نیروی کار فارغ‌التحصیلان..... ۸۳

فارغ‌التحصیلان غیر فعال

- ۸۷
- ۵-۱- مقدمه..... ۸۷
- ۵-۲- توزیع فارغ‌التحصیلان غیر فعال بر حسب جنس و مدرک تحصیلی..... ۸۸
- ۵-۳- توزیع فارغ‌التحصیلان غیر فعال بر حسب گروه‌های سنی و جنس..... ۸۹
- ۵-۴- فارغ‌التحصیلان علاف..... ۹۰
- ۵-۵- فارغ‌التحصیلان آسیب‌پذیر..... ۹۱
- ۵-۶- توزیع فارغ‌التحصیلان غیر فعال بر حسب جنس و بر حسب گروه‌های عمده‌ی رشته تحصیلی..... ۹۴

vii

فهرست مطالب

۹۹

جمع بندی

۱۰۵

مرجع ها

۱۰۷

واژه نامه

فهرست جدول‌ها

- جدول ۱-۲- روند شاخص‌های عمده‌ی نیروی کار فارغ‌التحصیلان در کشور ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۲
- جدول ۲-۲- روند نرخ مشارکت اقتصادی کل و فارغ‌التحصیلان به تفکیک مناطق ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۴
- جدول ۳-۲- روند نسبت اشتغال کل و فارغ‌التحصیلان به تفکیک مناطق ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۶
- جدول ۴-۲- روند نرخ بیکاری کل و فارغ‌التحصیلان به تفکیک مناطق ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۷
- جدول ۵-۲- شاخص‌های عمده‌ی نیروی کار به تفکیک جنس و مدرک تحصیلی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۸
- جدول ۶-۲- روند تعداد فارغ‌التحصیلان فعال، شاغل، بیکار و غیرفعال ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۲
- جدول ۷-۲- روند سهم فارغ‌التحصیلان شاغل، بیکار و غیرفعال در کشور ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۴
- جدول ۸-۲- شاخص‌های عمده‌ی نیروی کار فارغ‌التحصیلان برحسب گروه‌های سنی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۵
- جدول ۹-۲- سن انتظاری فارغ‌التحصیلان به تفکیک جنس ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۸
- جدول ۱-۳- جمعیت فارغ‌التحصیل شاغل بر حسب جنس و مدرک تحصیلی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۲
- جدول ۲-۳- جمعیت فارغ‌التحصیل شاغل بر حسب گروه‌های سنی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۳
- جدول ۳-۳- جمعیت فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه سنی، جنس و وضع سکونت ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۴
- جدول ۴-۳- جمعیت فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضع شغلی و جنس ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۷
- جدول ۵-۳- جمعیت فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضع شغلی و بخش فعالیت ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۸
- جدول ۶-۳- جمعیت فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده شغل و فعالیت (میانگین ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲) ۴۱
- جدول ۷-۳- جمعیت فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده شغل و فعالیت (میانگین ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲) .. ۴۳
- جدول ۸-۳- جمعیت فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب تعداد شغل به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۴۵
- جدول ۹-۳- فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضعیت بیمه‌ی درمانی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ... ۴۶
- جدول ۱۰-۳- مردان فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب ۱۰ شغل عمده سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۴۷
- جدول ۱۱-۳- زنان فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب ۱۰ شغل عمده سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۴۸
- جدول ۱۲-۳- فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده تحصیلی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۴۹
- جدول ۱۳-۳- فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده فعالیت به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۵۳
- جدول ۱۴-۳- فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده فعالیت و رشته تحصیلی به تفکیک جنس ۵۶
- جدول ۱۵-۳- توزیع فارغ‌التحصیلان شاغل برحسب ساعت کار معمول در هفته در فصل آمارگیری به تفکیک جنس ۶۱
- جدول ۱۶-۳- متوسط ساعت کار واقعی فارغ‌التحصیلان شاغل در هفته‌ی مرجع بر حسب گروه سنی و جنس ۶۳
- جدول ۱۷-۳- توزیع فارغ‌التحصیلان شاغل مایل و آماده برای افزایش ساعت کار بر حسب ساعت کار واقعی ۶۵

- جدول ۴-۱- جمعیت فارغ‌التحصیل بیکار بر حسب جنس و مدرک تحصیلی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۶۸
- جدول ۴-۲- جمعیت فارغ‌التحصیل بیکار بر حسب گروه‌های سنی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۷۰
- جدول ۴-۳- جمعیت فارغ‌التحصیل بیکار بر وضعیت قبل از بیکاری به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .. ۷۱
- جدول ۴-۴- جمعیت فارغ‌التحصیل بیکار بر وضعیت قبل از بیکاری به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .. ۷۲
- جدول ۴-۵- فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب وضع شغلی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .... ۷۴
- جدول ۴-۶- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب اشتغال در بخش‌های عمده اقتصادی به تفکیک جنس ۷۵
- جدول ۴-۷- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب وضعیت برخورداری از بیمه بیکاری به تفکیک جنس .. ۷۶
- جدول ۴-۸- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب طول مدت بیکاری به تفکیک جنس ۷۷
- جدول ۴-۹- متوسط طول مدت بیکاری فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب جنس و مدرک تحصیلی ۷۸
- جدول ۴-۱۰- فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب اولویت به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۷۹
- جدول ۴-۱۱- فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب رشته تحصیلی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۱
- جدول ۴-۱۲- نیروی کار فارغ‌التحصیلان کم بهره به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۵
- جدول ۵-۱- جمعیت فارغ‌التحصیل غیرفعال بر حسب جنس و مدرک تحصیلی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۸
- جدول ۵-۲- جمعیت فارغ‌التحصیل غیرفعال بر حسب گروه‌های سنی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .. ۸۹
- جدول ۵-۳- روند سهم فارغ‌التحصیلان علاف به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۹۱
- جدول ۵-۴- روند سهم فارغ‌التحصیلان آسیب‌پذیر به تفکیک جنس و وضع زناشویی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .... ۹۳
- جدول ۵-۵- فارغ‌التحصیلان غیرفعال بر حسب گروه عمده رشته تحصیلی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۹۴

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱-۲- روند شاخص‌های عمده‌ی نیروی کار فارغ‌التحصیلان ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۳
- شکل ۲-۲- روند نرخ مشارکت فارغ‌التحصیلان به تفکیک جنس ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۳
- شکل ۳-۲- روند نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان به تفکیک جنس ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۳
- شکل ۴-۲- روند نسبت اشتغال فارغ‌التحصیلان به تفکیک جنس ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۴
- شکل ۵-۲- روند نرخ مشارکت اقتصادی فارغ‌التحصیلان در برابر نرخ مشارکت اقتصادی کل ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .... ۱۵
- شکل ۶-۲- روند نرخ مشارکت اقتصادی فارغ‌التحصیلان در مناطق شهری و روستایی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۵
- شکل ۷-۲- روند نسبت اشتغال فارغ‌التحصیلان در برابر نرخ مشارکت اقتصادی کل ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۶
- شکل ۸-۲- روند نسبت اشتغال فارغ‌التحصیلان در مناطق شهری و روستایی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۶
- شکل ۹-۲- روند نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان در برابر نرخ بیکاری کل ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۷
- شکل ۱۰-۲- روند نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان در مناطق شهری و روستایی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۱۸
- شکل ۱۱-۲- روند نرخ بیکاری مردان فارغ‌التحصیل به تفکیک مدرک تحصیلی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۰
- شکل ۱۲-۲- روند نرخ بیکاری زنان فارغ‌التحصیل به تفکیک مدرک تحصیلی ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۱
- شکل ۱۳-۲- روند تعداد فارغ‌التحصیلان شاغل ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۳
- شکل ۱۴-۲- روند سهم فارغ‌التحصیلان شاغل، بیکار و غیرفعال ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۴
- شکل ۱۵-۲- روند سن انتظاری فارغ‌التحصیلان به تفکیک جنس ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۵
- شکل ۱۶-۲- روند سهم فارغ‌التحصیلان شاغل، بیکار و غیرفعال ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۲۹
- شکل ۱-۳- توزیع فارغ‌التحصیل شاغل بر حسب مدرک تحصیلی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۴
- شکل ۲-۳- توزیع فارغ‌التحصیل شاغل بر حسب گروه‌های سنی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۵
- شکل ۳-۳- توزیع نسبی مردان فارغ‌التحصیل شاغل بر حسب وضع سکونت سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۵
- شکل ۴-۳- توزیع نسبی زنان فارغ‌التحصیل شاغل بر حسب وضع سکونت سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۶
- شکل ۵-۳- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضع شغلی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .. ۳۷
- شکل ۶-۳- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب بخش‌های عمده فعالیت سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۸
- شکل ۷-۳- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضع شغلی در بخش کشاورزی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۳۹
- شکل ۸-۳- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضع شغلی در بخش صنعت سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .... ۴۰
- شکل ۹-۳- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضع شغلی در بخش خدمات سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ... ۴۰

- شکل ۳-۱۰- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده‌ی شغلی میانگین سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۴۳
- شکل ۳-۱۱- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب طول مدت اشتغال به تفکیک جنس ۴۴
- شکل ۳-۱۲- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب تعداد شغل به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۴۵
- شکل ۳-۱۳- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب وضعیت بیمه درمانی به تفکیک جنس ۴۶
- شکل ۳-۱۴- توزیع نسبی مردان فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده تحصیلی سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۵۱
- شکل ۳-۱۵- توزیع نسبی زنان فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده تحصیلی سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۵۲
- شکل ۳-۱۶- توزیع نسبی مردان فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده رشته تحصیلی سال ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۵۵
- شکل ۳-۱۷- توزیع نسبی زنان فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب گروه‌های عمده رشته تحصیلی سال ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۵۵
- شکل ۳-۱۸- توزیع نسبی مردان فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب ساعت کار معمول سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۶۲
- شکل ۳-۱۹- توزیع نسبی زنان فارغ‌التحصیلان شاغل بر حسب ساعت کار معمول سال‌های ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۶۲
- شکل ۳-۲۰- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان شاغل مایل و آماده برای افزایش ساعت کار به تفکیک جنس ۶۶
- شکل ۴-۱- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب جنس و مدرک تحصیلی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۶۹
- شکل ۴-۲- توزیع فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب گروه‌های سنی به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۷۰
- شکل ۴-۳- فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب جنس و سطح سواد سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۷۱
- شکل ۴-۴- جمعیت فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب علت ترک شغل به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۷۳
- شکل ۴-۵- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب وضع شغلی به تفکیک جنس ۷۴
- شکل ۴-۶- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب بخش عمده اقتصادی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۷۵
- شکل ۴-۷- فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب وضعیت برخورداری از بیمه بیکاری به تفکیک جنس ۷۷
- شکل ۴-۸- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان بیکار قبلاً شاغل بر حسب طول مدت بیکاری به تفکیک جنس ۷۸
- شکل ۴-۹- فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب اولویت به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۰
- شکل ۴-۱۰- توزیع نسبی مردان فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب گروه عمده رشته تحصیلی سال ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۳
- شکل ۴-۱۱- توزیع نسبی زنان فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب گروه عمده رشته تحصیلی سال ۱۳۸۷ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۳
- شکل ۴-۱۲- توزیع نسبی نیروی کار فارغ‌التحصیلان کم بهره در سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۵
- شکل ۴-۱۳- نرخ کم بهره‌گیری از نیروی کار فارغ‌التحصیلان به تفکیک جنس در سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۶
- شکل ۵-۱- توزیع نسبی فارغ‌التحصیلان غیرفعال بر حسب جنس و مدرک تحصیلی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۸۸
- شکل ۵-۲- جمعیت فارغ‌التحصیلان بیکار بر حسب گروه‌های سنی به تفکیکی جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۹۰
- شکل ۵-۳- روند سهم فارغ‌التحصیلان علاف به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۹۱
- شکل ۵-۴- روند سهم فارغ‌التحصیلان آسیب‌پذیر به تفکیک جنس سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ ..... ۹۳
- شکل ۵-۵- توزیع نسبی مردان فارغ‌التحصیلان غیرفعال بر حسب عمده رشته‌های تحصیلی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .. ۹۶
- شکل ۵-۶- توزیع نسبی زنان فارغ‌التحصیلان غیرفعال بر حسب عمده رشته‌های تحصیلی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ .... ۹۷

تعاریف و مفاهیم و شاخص‌ها

۱-۱- مقدمه

آمارگیری نیروی کار با هدف محاسبه شاخص‌های فصلی و سالانه نیروی کار از سال ۱۳۸۴ اجرا شده است. تعداد نمونه‌های این آمارگیری با هدف برآورد نرخ بیکاری فصلی در هر استان با حداکثر خطای مطلق پذیرفته شده ۲ درصد محاسبه می‌شود. در این گزارش با استفاده از نتایج آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲، وضعیت نیروی کار فارغ‌التحصیلان آموزش عالی بررسی شده است. ابتدا تعاریف و مفاهیم مهم‌ترین واژه‌ها و مفاهیمی که در گزارش به کار می‌رود بر اساس تعاریف ارائه شده در نشریه نتایج آمارگیری نیروی کار بیان می‌شود همچنین طبقه‌بندی‌های استاندارد بین‌المللی به کار رفته در آمارگیری نیروی کار برای سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۲ نیز ارائه شده است. در ادامه نحوه‌ی محاسبه‌ی شاخص‌های به کار رفته در گزارش نیز بیان شده است. لازم به ذکر است در جداول این گزارش، رقم «کل» با مجموع ارقام لزوماً برابر نیست که علت اصلی آن، وجود بی‌پاسخی در قلم‌آماری مربوط است. در صورت کامل بودن اطلاعات، از واژه‌ی «جمع» استفاده شده است.

۱-۲- تعاریف و مفاهیم

تعاریف مهم‌ترین واژه‌ها و مفاهیمی که در این گزارش به کار رفته است به شرح زیر می‌باشند:

جامعه هدف

مجموعه‌ی افرادی که طبق تعریف، عضو خانوارهای معمولی ساکن یا گروهی در نقاط شهری یا روستایی کشور هستند، جامعه‌ی هدف طرح را تشکیل می‌دهند. لذا این طرح اعضای خانوارهای معمولی غیر ساکن و اعضای خانوارهای موسسه‌ای را پوشش نمی‌دهد.

خانوار معمولی ساکن

آن دسته از خانوارهای معمولی که در اقامتگاه ثابت (مکان‌های محل سکونت ساخته شده از مصالح سخت و نیز چادر ثابت، آلونک، کپر و ...) سکونت دارد، خانوار معمولی ساکن نامیده می‌شود.

خانوار گروهی

مجموعه افرادی که تمام یا اغلب آنان به دلیل دارا بودن شرایط خاص (به طور عمده داشتن ویژگی مشترک) اقامتگاه مشترکی را برای سکونت خود انتخاب کرده‌اند و به طور مشترک امور زندگی در آن اقامتگاه را اداره می‌کنند خانوار گروهی نامیده می‌شوند.

شهر (نقطه شهری)

منظور از شهر، هر یک از نقاطی است که دارای شهرداری باشد.

آبادی (نقطه روستایی)

آبادی به مجموعه یک یا چند مکان و اراضی به هم پیوسته (اعم از کشاورزی و غیرکشاورزی) گفته می‌شود که خارج از محدوده شهرها واقع شده و دارای محدوده ثبتي یا عرفی مستقل باشد.

سن

منظور از سن، تعداد سال‌های کاملی است که از زمان تولد فرد گذشته است.

فارغ‌التحصیلان دوره‌ی آموزش عالی (افراد غیر محصل)

غیر محصلانی که دارای مدرک تحصیلی دوره‌های عالی (کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترا (حرفه‌ای و تخصصی) یا معادل آن هستند همچنین از سال ۱۳۸۷ غیر محصلان علوم دینی دارای مدرک دوره‌های سطح ۱ تا ۳ و اول و دوم خارج نیز در گروه فارغ‌التحصیلان دوره‌ی آموزش عالی قرار گرفتند. پایه و مدرک تحصیلی ایران بر اساس طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی آموزش (ISCED97)^۱ می‌باشد. در این گزارش به منظور جلوگیری از طولانی شدن و تکرار کلمات منظور از عبارت فارغ‌التحصیلان همان فارغ‌التحصیلان دوره‌ی آموزش عالی است.

کار

آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی (فکری و بدنی) که به منظور کسب درآمد (نقدی و غیر نقدی) صورت پذیرفته و هدف آن تولید کالا یا ارائه خدمت باشد، کار محسوب می‌شود.

جمعیت فعال اقتصادی

تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر (حداقل سن تعیین شده)، که در هفته تقویمی قبل از هفته آمارگیری (هفته مرجع) طبق تعریف کار، در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده‌اند (بیکار)، جمعیت فعال اقتصادی محسوب می‌شوند.

جمعیت غیر فعال اقتصادی

تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر (حداقل سن تعیین شده)، که در طول هفته مرجع طبق تعریف، در هیچ یک از دو گروه شاغلان و بیکاران قرار نمی‌گیرند، جمعیت غیر فعال اقتصادی محسوب می‌شوند.

^۱ International Standard Classification of Education

شاغل

تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر (حداقل سن تعیین شده) که در طول هفته مرجع، طبق تعریف کار، حداقل یک ساعت کار کرده یا بنا به دلایلی به طور موقت کار را ترک کرده باشند، شاغل محسوب می‌شوند. شاغلان به طور عمده شامل دو گروه مزد و حقوق‌بگیران و خود اشتغالان می‌شوند. ترک موقت کار در هفته مرجع با داشتن پیوند رسمی شغلی، برای مزد و حقوق‌بگیران و تداوم کسب و کار برای خود اشتغالان، به‌عنوان اشتغال محسوب می‌شود. افراد زیر نیز به لحاظ اهمیتی که در فعالیت اقتصادی کشور دارند، شاغل محسوب می‌شوند:

- افرادی که بدون دریافت مزد برای یکی از اعضای خانوار خود که با وی نسبت خویشاوندی دارند، کار می‌کنند (کارکنان فامیلی بدون مزد).
- کارآموزانی که در دوره کارآموزی فعالیتی در ارتباط با فعالیت مؤسسه محل کارآموزی انجام می‌دهند، یعنی مستقیماً در تولید کالا یا خدمات سهم هستند و فعالیت آن‌ها «کار» محسوب می‌شود.
- محصلانی که در هفته مرجع مطابق تعریف، کار کرده‌اند.
- تمام افرادی که در نیروهای مسلح به‌صورت کادر دائم یا موقت خدمت می‌کنند (نیروهای مسلح پرسنل کادر و سربازان، درجه‌داران، افسران و وظیفه نیروهای نظامی و انتظامی).

بیکار

بیکار به تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر اطلاق می‌شود که:

- ۱) در هفته مرجع^۲ فاقد کار باشند (دارای اشتغال مزدبگیری یا خود اشتغالی نباشند).
  - ۲) در هفته مرجع یا هفته بعد از آن آماده برای کار باشند (برای اشتغال مزدبگیری یا خود اشتغالی آماده باشند).
  - ۳) در هفته مرجع و سه هفته قبل از آن جویای کار باشند (اقدامات مشخصی را به‌منظور جستجوی اشتغال مزدبگیری و یا خود اشتغالی به عمل آورده باشند).
- افرادی که به‌دلیل آغاز به کار در آینده یا انتظار بازگشت به شغل قبلی جویای کار نبوده، ولی فاقد کار و آماده برای کار بوده‌اند نیز بیکار محسوب می‌شوند.

شغل:

شغل، نوع کاری است (مطابق تعریف کار) که توسط شخص در طول هفته مرجع انجام می‌شود یا انجام آن را بر عهده دارد. بدون توجه به وضع شغلی و رشته فعالیت وی. به عبارت دیگر منظور از شغل مجموعه وظایفی است که توسط فرد شاغل انجام می‌شود یا به او منتسب شده است.

ساعت کار معمول

ساعت کار معمول، متوسط ساعت کار فرد در یک هفته از فصل آمارگیری باشد.

^۲ زمان آمارگیری برای سنجش وضع فعالیت فرد، دومین و سومین هفته‌ی تقویمی (شنبه تا جمعه) ماه میانی هر فصل است که (هفته مرجع) نامیده می‌شود.